

Ali odnos države prema religiji, osobito slobodne države, ipak je samo odnos ljudi koji sačinjavaju državu prema religiji. Odatle slijedi da se čovjek posredstvom države politički oslobađa jedne ograničenosti, kad se, u protivriječnosti sa samim sobom, uzdiže iznad te ograničenosti na apstraktan, ograničen, parcijalan način. Dalje slijedi da se čovjek, oslobađajući se politički, oslobađa zaobilaznim putem, pomoću medijuma, iako pomoću nužnog medijuma. Napokon slijedi da čovjek, čak i kad se posredstvom države proglašava ateistom, tj. kada državu proglašava ateistom, još uvijek ostaje religiozno ograničen upravo zbog toga što sama sebe priznaje samo zaobilaznim putem, pomoću medijuma. Religija je upravo priznavanje čovjeka zaobilaznim putem. Preko posrednika. Država je posrednik između čovjeka i čovjekove slobode. Kao što je Krist posrednik kome je čovjek natovarivao svu svoju božanstvenost, svoju cjelokupnu religioznu ograničenost, tako je država posrednik na kojega on prenosi svoju cjelokupnu nebožanstvenost, svoju cjelokupnu ljudsku neograničenost.

Političko uzdizanje čovjeka iznad religije ima sve nedostatke i prednosti političkog uzdizanja uopće. Država kao država anulira na primjer privatno vlasništvo, čovjek na politički način proglašava privatno vlasništvo ukinutim čim ukine cenzus za aktivnu i pasivnu izbornost, kao što se to dogodilo u mnogim sjevernoameričkim državama. S političkog stajališta Hamilton interpretira ovu činjenicu sasvim pravilno u ovome smislu: "Velika gomila odnijela je pobjedu nad vlasnicima i nad novčanim bogatstvom".[E] Nije li privatno vlasništvo idealno ukinuto ako je neposjednik postao zakonodavac posjedniku? Cenzus je posljednji politički oblik priznavanja privatnog vlasništva.

Pa ipak, s političkim anuliranjem privatnog vlasništva privatno vlasništvo ne samo što nije ukinuto nego se, štoviše, pretpostavlja. Država ukida na svoj način razliku po rođenju, staležu, obrazovanju, zanimanju kad rođenje, stalež, obrazovanje, zanimanje, proglasi nepolitičkim razlikama, kad bez obzira na te razlike proglašava svakog člana naroda ravnopravnim učesnikom narodnog suvereniteta, kad sve elemente zbiljskog narodnog života razmatra sa stajališta države. Uza sve to država dopušta privatnom vlasništvu, obrazovanju, zanimanju da djeluju na svoj način, tj. kao privatno vlasništvo, kao obrazovanje, kao zanimanje i da ističu svoju posebnu suštinu. Daleko od toga da prevlada ove zbiljske razlike, ona naprotiv egzistira samo pod pretpostavkom da one postoje, osjeća se kao politička država i ističe svoju općenitost samo